

МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ САМОМЕНДЖМЕНТ У КОНТЕКСТІ ВИКОНАВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ

Стаття посвячена музикально-педагогічному самоменеджменту, которий виступає орієнтиром управленческой діяльності будучих учителів музики, вектором динаміки психолого-педагогічних, методических и професіонально-исполнительских дійствий студентів.

In this article was provided the theoretical analysis of the music-pedagogical self-management of the future music teacher's in the process of the performer activity and considers short characteristic of its stages, uncover of specific of this process.

Соціально-економічні зрушення, що відбуваються сьогодні в Україні, торкаються практично всіх сфер суспільного життя, у тому числі й освіти. Процеси гуманізації, демократизації суспільства спричиняють необхідність переходу професійної підготовки майбутнього вчителя на якісно новий рівень. Тому особливо актуальним є пошук шляхів і засобів активізації діяльності педагога, його прагнення до професійного удосконалення.

Ідеї педагогічного менеджменту як специфічного виду управлінської діяльності вчителя, спрямованого на реалізацію мети всебічного розвитку особистості, відображено в роботах зарубіжних та українських вчених: Дж. Брофі, В. Загвязинського, М. Кларіна, Б. Ліхачова, Н. Лукашевича, О. Музальова, Н. Нічкало, А. Пригожина, Ф. Руссінова, В. Сластьоніна, В. Ядова. Учені розглядають менеджмент як комплекс загальних підходів, форм, прийомів, методів, що забезпечують компетентно-професійне управління навчально-виховним процесом.

Основними ідеями наукових положень зазначених дослідників виступають:

- необхідність спиратися на наукові методи організації практики управління;
- визнання неповторності, унікальності особистості та її прав на свободу;
- гнучке поєднання централізації і децентралізації в залежності від конкретної проблемної ситуації;
- стимулювання суб'єктів педагогічної діяльності до ініціативи і творчості [6, 20].

Самоменеджмент трактується науковцями як послідовне і цілеспрямоване використання ефективних методів роботи в практиці освіти і самоосвіти. Зокрема дослідник Н. Лукашевич вважає, що менеджмент є комплексом загальних підходів, що забезпечують компетентно-професійне управління власною кар'єрою як системою ефективних прийомів і методів самопізнання, самооцінки, самореалізації і саморозвитку з метою досягнення

поставлених життєвих цілей і завдань [2, 44]. Підхід до самоменеджменту як технології дозволяє, на його думку, застосувати методи загального менеджменту до особистісно-професійної діяльності кожної людини [2, 38].

Отже, самоменеджмент є багаторівневим процесом самодіяльності особистості, що характеризується усвідомленим і раціональним управлінням власним життям і творчим саморозвитком. Це – цілеспрямоване і послідовне оволодіння навичками самоуправління, самоорганізації, саморегуляції, самовиховання з метою неперервного саморозвитку і самореалізації у професійній діяльності.

Підхід до самоменеджменту як педагогічної технології простежується у роботах Г. Нікіфорова, О. Винославської [1]. Зокрема, дослідниця О.Винославська аналізує специфіку самоменеджменту викладачів і зауважує, що метою самоменеджменту викладача є досягнення та вдосконалення індивідуальної педагогічної технології: аналіз і формування особистісних педагогічних цілей; розробка планів і альтернативних варіантів педагогічної діяльності; самоорганізація особистістю навчального процесу з метою реалізації поставлених педагогічних завдань; контроль-самоконтроль (коригування цілей власної діяльності) [1, 58].

У сучасних музично-педагогічних дослідженнях (Е. Абдуллін, Л. Арчажнікова, О. Олексюк, В. Орлов, Г. Падалка, О. Рудницька, О. Щолокова) сформувався стійкий уявлення щодо структури професійної діяльності майбутнього вчителя музики, які ґрунтуються на положенні про її детермінованість специфікою музичного мистецтва та метою музично-освітнього процесу. Учені акцентують увагу на розширенні можливостей пізнавальної, креативної, рефлексивної діяльності студентів, досягненні ними більш високого рівня самоорганізації з метою формування креативності учнів та здатності до самоуправління власним особистісним та професійним розвитком [4].

Отже, органічне поєднання інтелектуального розвитку та особистісного становлення студентів в освітньому процесі має відбуватися безпосередньо у процесі свідомої, продуманої і цілеспрямованої самоорганізації майбутнього вчителя музики.

Ми розглядаємо музично-педагогічний самоменеджмент як цілеспрямоване застосування майбутнім фахівцем найбільш ефективних методів, прийомів та технологій професійного самовдосконалення з метою оптимального використання власного потенціалу, суб'єктивних особливостей та часу. Це – спосіб систематичної самоорганізації з метою приведення власної особистості у необхідний для творчої професійної діяльності стан, що дозволяє ефективно формувати професійні якості, створювати системи ціннісних орієнтацій та художньо-творчої активності особистості.

Музично-педагогічний самоменеджмент є процесом самоуправління студентом-музикантом своєю особистістю. Майбутній учитель музики і в ситуації першого ознайомлення зі своєю професійною роллю, і далі при постійному підвищенні своєї кваліфікації й удосконаленні професійної майстерності повинен безперервно отримувати досвід з педагогічного

самоменеджменту, опанувати складним мистецтвом управління собою як суб'єктом педагогічного процесу, свідомо упорядковувати свою особистість у логіці функціонування останнього.

Самоменеджмент у структурі музично-педагогічної діяльності виступає як обов'язковий функціональний чинник, що узгоджує зусилля суб'єкта педагогічної діяльності у межах виконання ним різноманітних педагогічних дій та упорядкування їх у цілісному навчально-виховному процесі.

У зв'язку з тим, що у реальному художньо-педагогічному процесі майбутній педагог-музикант виступає як спеціаліст, що поєднує різноманітні професійні ролі, механізм функціонування музично-педагогічного самоменеджменту може бути представлений у такому вигляді:

- РфД – рефлексивна діяльність майбутнього вчителя музики;
- ПрД – проектувальна креативна діяльність майбутнього вчителя музики;
- КрД – креативна діяльність майбутнього вчителя музики;
- Орд – організаційна діяльність майбутнього вчителя музики;
- КмД – комунікативна діяльність майбутнього вчителя музики.

Важливим є те, що самоорганізація проходить у такому напрямку: операції з самоуправління, які виконувались майбутнім учителем музики як суб'єктом кожної із складових діяльностей (рефлексивної, креативної, проектувальної, організаційної та комунікативної), трансформуються у операції його впливів як суб'єкта педагогічної діяльності, що виходять із єдиного центру. Управлінські сигнали з єдиного центру виконує сам студент як суб'єкт управління майбутньою художньо-педагогічною діяльністю. Відповідно він повинен реалізувати функціональні обов'язки з самоуправління як головний його виконавець. Ця особлива функція необхідна для встановлення самостійної педагогічної системи, саме того «виконавчого організму», що набуває статусу самоуправління.

Зважаючи на зазначене, музично-педагогічний самоменеджмент майбутнього вчителя музики включає в себе:

- послідовне і цілеспрямоване використання найбільш ефективних методів, прийомів та технологій реалізації власного професійного «Я»;
- саморозвиток творчого потенціалу студента як суб'єкта майбутньої педагогічної діяльності;
- управлінські впливи, спрямовані на власну особистість з метою приведення її у стан, необхідний для успішного виконання професійної діяльності (активність, ініціативність, самостійність);
- спосіб організації педагогічної діяльності як послідовне і цілеспрямоване використання випробуваних методів для оптимального використання власного творчого потенціалу, суб'єктних особливостей та часу;
- мистецтво презентації педагогом себе у сфері професійної музично-педагогічної діяльності;
- упорядкування системи самодіяльних відносин та самосвідомості майбутнього педагога-музиканта у вигляді сукупності засобів, прийомів, процедур, алгоритмів форм переходу з одного стану в інший.

Оскільки професійна діяльність музиканта-педагога має передусім творчий характер, саме такий характер має носити і процес набуття та реалізації ним досвіду самоменеджменту у процесі виконавсько-фахової діяльності.

З огляду на це положення, процес формування знань щодо сутності, структури та механізмів набуття та реалізації особистістю досвіду самоменеджменту доцільно розглядати як процес і результат перетворення зовнішніх вимог у внутрішні особистісні переконання студента, що має забезпечити творчий характер професійної діяльності майбутнього фахівця. Відповідно самоменеджмент являє собою здатність до модифікації та творчого перетворення прийомів та методів самоуправління, творчого пошуку та експериментальної перевірки нових шляхів самовдосконалення майбутнього вчителя музики в процесі музично-педагогічній взаємодії.

Відомо, що педагогічна діяльність у сфері музичного мистецтва має суттєві відмінності від педагогічної діяльності, набуває особливого специфічного змісту. Особливості та специфіка діяльності музиканта-педагога зумовлює змістове наповнення його «фахово-компетентного «Я», тому з метою всебічного вивчення досліджуваного феномена доцільно висвітлити пріоритетні види професійної діяльності майбутнього фахівця-музиканта.

Отже, музично-педагогічний самоменеджмент «фахово-компетентного «Я» майбутнього вчителя музики включає в себе такі важливі складові:

- *рефлексивну діяльність*, що протікає у формі різноманітних актів дослідження власного «Я» студента (самоспостереження, самозвіту, самоаналізу, самооцінки); володіння прийомами і методами самостійного регулювання власної поведінки, діяльності і внутрішнього світу; має форму отримання інформації про розвиток власної особистості, готовності до професійного самовдосконалення та його перспектив, рівні комунікативного контролю, про міру входження у сферу професійної культури та особистісних музично-педагогічних проблем і творчих досягнень;

- *креативну діяльність*, яка має на меті усвідомлення майбутнім учителем музики таких компонентів музичного виконавства: виконавського артистизму, музичної культури, навичок художньо-педагогічної інтерпретації музичних творів, розвитку спеціальних здібностей (емоційної гнучкості, імпровізаційності, творчої уяви і фантазії, образного мислення);

- *прогностичну діяльність*, яка вбирає у себе самопрогнозування (створення моделі професійного «Я», моделі ретроспективного, реального та ідеального «Я»). Прогностична діяльність музиканта-педагога також передбачає проектування художньо-творчого та художньо-педагогічного процесу, постановку професійних завдань з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів, вибір репертуару, що має відповідати визначеним завданням тощо.

Отже, проектування професійної діяльності, постановка та корекція завдань музично-творчої діяльності у відповідності з об'єктивними педагогічними умовами, вибір методів досягнення поставленої мети, як

сутність прогностичної діяльності музиканта-педагога, передбачає реалізацію досвіду самоменеджменту, здатності особистості фахівця до моделювання шляхів досягнення визначеної мети, планування та прогнозування результатів професійно-педагогічної діяльності, корекції її результатів, здатності до самостійного цілеутворення;

Організаційна діяльність у навчально-виховному процесі вищого навчального закладу освіти розгортається як процес самоорганізації зусиль студента-музиканта, спрямований на практичну реалізацію творчих можливостей та алгоритмів імпровізаційно-творчих педагогічно-виконавських дій. Самоорганізація практичної діяльності студента у даному випадку відбувається через самоактуалізацію, самоконцентрацію, самопрезентацію, самонавіювання, самонаказ, самосхвалення. Організаційна діяльність також включає у себе самопрограмування, тобто планування стратегій і тактик власної поведінки майбутнього вчителя музики на кожному з етапів музично-педагогічної діяльності, регулювання емоційно-вольової сфери шляхом складання конкретних алгоритмів професійних дій та їх послідовності при підготовці до концертних виступів перед шкільною аудиторією.

Важливо те, що саме організаційна діяльність сприяє усвідомленню майбутнім педагогом-музикантом змісту особистісних перспективних та оперативних планів роботи над собою як майбутнім професіоналом, виробляється програма неперервної музично-педагогічної та виконавсько-фахової самоосвіти, самовиховання та саморозвитку (професійна адаптація, потреба у творчій самореалізації, розробці нових творчих музично-виконавських проектів).

Комунікативну діяльність проявляється у вигляді процесу самоконтролю майбутнього вчителя музики за власними діями на кожному з етапів навчально-виховного процесу. При цьому комунікативну діяльність допомагає оцінити інтелектуально-мовну, емоційну та вольову активність особистості майбутнього вчителя музики у їх єдності та цілісності як чергування процесів самоаналізу, самокорекції та самооцінки у процесі взаємодії.

Отже, реалізація досвіду самоменеджменту особистості майбутнього музиканта-педагога в *художньо-комунікативній* діяльності постає як здатність фахівця до емоційно-насиченого транслювання музичного тексту, емпатії, співпереживання музичним образам, як здатність майбутнього вчителя музики вибудовувати міжособистісні стосунки з учнями на засадах взаєморозуміння і поваги в музично-педагогічному процесі, як здатність майбутнього фахівця до емоційно-насиченого транслювання музичного тексту, до співзвучності власної емоційно-ціннісної сфери змістовому наповненню певного музичного твору.

Слід зазначити, що у контексті виконавської діяльності педагогічне керівництво організацією музично-педагогічного самоменеджменту майбутніх учителів музики позитивно впливає на введення студентів у практику творчого моделювання майбутніх професійних ситуацій та

відкриває можливості для використання раціональних технологічних прийомів у процесі виконавського осягнення музичних творів.

Отже, музично-педагогічний самоменеджмент виступає:

- цілісним конструктом особистісного рівня, що забезпечує ефективність діяльності майбутнього вчителя музики;
- механізмом стимулювання індивідуальної стратегії самореалізації кожного студента;
- можливістю для використання раціональних технологічних прийомів у процесі виконавського осягнення музичних творів (продуктивного вивчення музичного твору та доведення його до стану концертної готовності);
- багаторівневим процесом творчої самодіяльності майбутнього вчителя музики, інтегральною складовою його професійної «Я-концепції»;
- способом самоорганізації навчальної роботи з урахуванням максимально ефективного використання творчих можливостей, здібностей і часу майбутнього вчителя музики.

Таким чином, музично-педагогічний самоменеджмент є багаторівневим процесом творчої самодіяльності майбутнього вчителя музики, інтегральною складовою його професійної „Я-концепції”, що протікає як безперервна зміна його внутрішньо-особистісних станів та професійно-важливих якостей.

У сфері професійної діяльності майбутнього педагога-музиканта самоменеджмент розкривається завдяки самопізнанню як аналізу і формуванню особистісних цілей, креативності, прогнозу перспектив власного самовдосконалення, самоорганізації професійного „Я”, самоконтролю.

Вважаємо, що ознайомлення майбутніх учителів музики з основами музично-педагогічного самоменеджменту сприятиме формуванню у них умінь сприймати й нестандартно розв'язувати педагогічно-виконавські проблеми, використовуючи найбільш оптимальні засоби вирішення інтерпретаційних завдань, забезпечить досягнення цілей розвитку особистості, здатної до життя у нових соціальних умовах.

Література

1. Винославська О.В. Самоменеджмент у структурі психологічної культури викладача технічного університету // Вісник НТУУ. КПІ: Філософія. Психологія. Педагогіка, 2002. – № 2 (5). – с. 83-94
2. Лукашевич Н.П. Теория и практика самоменеджмента: Учебное пособие. – 2-е изд. испр. – К.: МАУП, 2002. – 360 с.
3. Малиновська О. Консультпункт у системі проектування і впровадження педагогічних технологій // Нові технології навчання: Наук.-метод. зб. / Ред. кол.: В. Зайчук, О. Савченко, М. Дмитриченко та ін. – К., 2003. – С. 122 – 125.
4. Орлов В.Ф. Професійне становлення вчителів мистецьких дисциплін: Монографія / За заг. ред. І.А. Зязюна – К.: Наукова думка, 2003. – 276 с.
5. Педагогічні технології у неперервній професійній освіті: Монографія / С.О.Сисоєва, А.М. Алексюк, П.М. Воловик, О.І. Кульчицька та ін./ За ред. С.О. Сисоєвої. – К.: ВПОЛ, 2001. – 502 с.

6. Русинов Ф., Никулин Л., Фаткин Л. Менеджмент и самоменеджмент. М.: ИНФРА – М., 1996.